

Łukasz Kołodziejczyk

doktorant, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

**Maciej Giaro, *Zawarcie umowy w trybie aukcji internetowej*,
[Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2014, 198 s.]**

Monografia powstała na podstawie rozprawy doktorskiej obronionej w listopadzie 2012 r. w Instytucie Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Recenzowana praca dotyczy istotnego i złożonego elementu obrotu gospodarczego, jakim jest aukcja internetowa. Pojęcie to jest niezwykle pojemne, zaś regulacja prawna w wielu obszarach budzi wątpliwości. Rynek aukcji internetowych jest niezwykle dynamiczny, w 2014 r. liczba aukcji na jedenastu najpopularniejszych portalach aukcyjnych przekroczyła 45 199 504¹, dane te obrazują, jakie praktyczne znaczenie ma poruszany przez Macieja Giaro temat.

Publikacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz obszernego wykazu bibliografii, co ciekawe, autor nie przewidział zakończenia zawierającego uogólnione wnioski z zakresu prezentowanej tematyki. Rozdział pierwszy jest próbą zdefiniowania pojęcia aukcji, zatem pojęcia, które *prima facie* nie budzi wątpliwości. Z uwagi na brak definicji legalnej oraz niedoskonałość metody semantycznej w tym zakresie, autor podejmuje się opisanie zasadniczych cech postępowania aukcyjnego. Czytelnik zwróci uwagę, że dokonując analizy cech postępowania aukcyjnego, sporo uwagi poświęca autor problematyce przybicia. Rozważania Giaro opiera na założeniu o dyspozytywności normy zawartej w art. 70 (2) § 2 k.c.² Nie oznacza to oczywiście, że założenie takie jest błędne, jednakże zdaje się wymagać nieco szerszego uzasadnienia. Ustalenia charakteru normy dokonuje się zasadniczo w drodze wykładni danego przepisu, czego zdaje się autor nie uczynił w sposób szczegółowy. Art. 70 (2) k.c. nie zawiera określenia charakteru mocy wiążącej normy tam zawartej, będąc

¹ Dane za: www.aukcjostat.pl [22.12.2014].

² M. Giaro, *Zawarcie umowy w trybie aukcji internetowej*, Warszawa 2014, s. 40.

jednocześnie jasnym pod względem językowym, bez jakichkolwiek odesłań do klauzul generalnych czy pojęć nieostrych. Z uwagi na to, w celu ustalenia jego mocy wiążącej, właściwe jest zastosowanie dyrektyw celowościowo-funkcjonalnych wykładni³. W ujęciu dyrektywnym, można tej normie przypisać charakter imperatywny. Odwołując się do celu normy przyjęć można, że intencją ustawodawcy było skonstruowanie spójnej instytucji prawnej, jaką jest zawieranie umowy w formie aukcji. Ponadto, jak przyjmuje się w doktrynie⁴, za imperatywnym charakterem danej normy przemawiać może w szczególności cel ustawodawcy, polegający na organizowaniu pewnych powtarzalnych zjawisk. Można więc próbować obronić odmienne stanowisko o imperatywnym charakterze normy wysłownej przez normodawcę w art. 70 (2) k.c., powołując się na argumenty o naturze prakseologicznej.

W drugim rozdziale autor przedstawia charakter prawny stosunków pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w aukcję internetową, ze szczególnym uwzględnieniem roli administratora platformy. Czytelnik może więc zapoznać się ze szczególnym charakterem stosunków łączących administratora platformy aukcyjnej z uczestnikami oraz charakterem stosunków łączących uczestników aukcji.

Rozważania autora we wskazanym wyżej przedmiocie poprzedzone są (analogicznie do rozdziału pierwszego) prezentacją zagadnień dotyczących organizacji aukcji tradycyjnej, ze wskazaniem na podstawowe typy aukcji z punktu widzenia sposobu jej organizacji i pozycji aukcjonera.

W ramach podjętej próby określenia charakteru prawnego umowy łączącej organizatora aukcji oraz administratora platformy aukcyjnej autor dokonuje szerokiej prezentacji poglądów doktryny w analizowanym zakresie. W ślad za prezentowanymi koncepcjami dokonuje porównania umowy zawieranej przez organizatora aukcji z administratorem portalu aukcyjnego do takich umów, jak umowa oświadczenia usług (w istocie umowa nienazwana z art. 750 k.c.), umowa o dzieło, umowa agencyjna, umowa użyczenia oraz umowa najmu. Wywód ten kończy postawieniem tezy (w zakresie analizowanego zagadnienia), że stosunek ten powstaje na mocy umowy *sui generis*. Teza ta zdaje się być na podstawie przytoczonych argumentów przekonująca.

Sporo uwagi w tej części monografii poświęcono analizie charakteru prawnego stosunków zachodzących między uczestnikami aukcji ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania regulaminów platform aukcyjnych na stosunki między uczestnikami aukcji. Już na wstępie rozważań autor dokonuje

³ P. Machnikowski, *Swoboda umów według art. 353 (1) k.c. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 230.

⁴ *Ibidem*, s. 235.

oceny koncepcji przyjmowanej przez przedstawicieli polskiej doktryny w tym zakresie, jako nieznajdującą oparcia w praktyce. W myśl tej koncepcji dokonanie przez uczestnika ogłaszającego aukcję odesłania do regulaminowych warunków postępowania określonych przez administratora platformy aukcyjnej czyniłoby te warunki wiążącymi dla uczestników, a to zgodnie z treścią art. 70 (1) § 2 k.c. Czytelnik może jednak odnieść wrażenie, że argumenty przytaczane na uzasadnienie tezy o nietrafności takiego poglądu sformułowane są zbyt kategoriycznie. Po pierwsze, wykładnia art. 70 (1) § 2 *in fine* k.c. jest niewątpliwym argumentem przemawiającym za słusznością tezy prezentowanej w polskiej doktrynie; po drugie, przyjęte założenie o nieprawidłowych (pod względem wymogów z art. 70 (1) k.c.) formach odesłań do regulaminów portali aukcyjnych dokonywanych przez uczestników aukcji w zakresie warunków aukcyjnych jest nazbyt kategoriiczne, szczególnie w świetle art. 60 k.c.

W dalszej części tego rozdziału, pozostając w nurcie rozważań dotyczących charakteru prawnego stosunków zachodzących między uczestnikami aukcji, ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania regulaminów platform aukcyjnych na stosunki między uczestnikami aukcji przedstawiane są takie koncepcje wysunięte przez doktrynę, jak koncepcja umowy ramowej, koncepcja umowy na rzecz osób trzecich czy koncepcja, w myśl której postanowienia regulaminu platformy aukcyjnej należy uwzględnić przy wykładni woli uczestników aukcji. Rozważania autora opierają się głównie na prezentacji poglądów wysuwanych przez przedstawicieli doktryny, głównie niemieckiej i szwajcarskiej, nie wyczerpują tematu, który, jak stwierdza sam autor, jest otwarty do dalszych studiów.

Rozdział trzeci poświęcony został przebiegowi aukcji internetowej. Tematyka tego rozdziału odpowiada więc następującym po sobie etapom aukcji, tj. ogłoszeniu, wywołaniu, oraz zawarciu umowy. Dokonując opisu pierwszego z etapów postępowania – ogłoszenia aukcji autor podejmuje polemikę z ugruntowanym w doktrynie stanowiskiem, prezentowanym chociażby przez Zbigniewa Radwańskiego⁵, jakoby brak określenia w ogłoszeniu elementów wskazanych w dyspozycji normy art. 70 (1) par 2 k.c. skutkowałoby jego nie-relevantnością dla postępowania aukcyjnego, a tym samym implikowałoby przypisanie przymiotu zwykłego zaproszenia do składania ofert⁶. Teza postawiona przez autora o nieprawidłowości takiej koncepcji, wynika z wykładni funkcjonalnej przepisu przedstawionej w dalszej części pracy.

⁵ Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2008, s. 362.

⁶ Stanowisko takie prezentuje również E. Wójtowicz, [w:], *Zawieranie umów między przedsiębiorcami*, Warszawa 2010, s. 111.

Autor poświęca również sporo uwagi różnicy zdań na temat charakteru prawnego ogłoszenia o aukcji, stawiając jednocześnie tezę, że ogłoszenie takie stanowi w istocie zaproszenie do udziału w aukcji – w celu składania ofert, co jak wynika z dalszej analizy zagadnienia, nie jest oczywiste. Niestety, nie poświęca uwagi innemu z prezentowanych poglądów doktryny, które może wydawać się kontrowersyjne. Chodzi mianowicie o koncepcję, w myśl której domniemywa się istnienie zastrzeżenia o możliwości zmiany lub odwołania warunków aukcji, o ile takie ogłoszenie kierowane jest *ad incertis personas*. Przypomnijmy, że zgodnie z treścią art. 70 (1) § 3 k.c. ogłoszenia, a także warunki aukcji lub przetargu, mogą być zmienione lub odwołane tylko wtedy, gdy zastrzeżono to w ich treści, bez względu na to, do jakiego kręgu podmiotów ogłoszenie takie zostało skierowane.

Dużo miejsca poświęcono problematyce przybicia, zarówno w aspekcie swobody jego dokonania, jak i pojęcia przybicia w aukcji internetowej w ogóle. Jest to zdecydowanie najciekawsza część monografii. Autor zajmuje bardzo wyraziste stanowisko, wbrew dominującemu pogładowi doktryny, o swobodzie udzielenia przybicia, swoje rozważania uzupełniając prezentacją poglądów doktryny niemieckiej i szwajcarskiej. Polemika autora z dominującym poglądem polskiej doktryny jest logiczna, rzeczowa, poparta licznymi argumentami przemawiającymi za stawianą tezę.

W dalszej części publikacji czytelnik może zapoznać się wątpliwościami, jakie budzi przybicie w aukcji internetowej, co wynika z charakteru takich aukcji (zamykane są one zasadniczo z chwilą upływu czasu nie na skutek przybicia). Równie ciekawie przedstawiają się rozważania dotyczące swobody udzielania przybicia w aukcji internetowej. Autor w pełni podtrzymuje postanowioną uprzednio hipotezę o swobodzie udzielenia przybicia, dostrzegając jednak dywergencję zachodzącą pomiędzy prezentowanym przez niego stanowiskiem a praktyką aukcyjną na popularnych platformach aukcyjnych (głównie Allegro), wyrażaną w postanowieniach regulaminów takich platform.

W rozdziale czwartym autor podejmuje się opisanie nieuczciwych praktyk aukcyjnych. Rozważania autora mają charakter uniwersalny, tzn. dotyczą aukcji tradycyjnych i aukcji internetowej, jednak część rozdziału poświęcona została specyficznym dla aukcji internetowej praktykom wpływającym na aukcje w sposób niezgodny z prawem czy dobrymi obyczajami. Autor prezentuje więc *shill bidding*, *puffing* (składanie ofert pozornych), *deadbeat bidding* (działanie licytantów, którzy zapewniają sobie wygrana, ale nie wykonują zobowiązania), *bid shielding* czy *sniper bidding*. Większą część tego rozdziału stanowi jednak analiza środków prawnych służącym przeciwdziałaniu „nieuczciwym” praktykom aukcyjnym, w istocie poświęcona jest ona omówieniu środka prawnego przewidzianego w art. 70 (5) k.c., tj. zaskarżalności umowy zawar-

tej w wyniku aukcji wobec wpłynięcia na wyniki aukcji w sposób spreczny z prawem lub dobrymi obyczajami. Przedstawiane są tu kolejno: przesłanki skargi, zakres podmiotowy, legitymacja czynna, skutek skargi czy wzajemne relację środka prawnego przewidzianego w art. 70 (5) k.c. do ogólnych środków podważenia umowy przewidziany w kodeksie cywilnym. Szkoda jednak, że nie dokonano tu szerszej analizy jednej z przesłanek zaskarżenia umowy, a mianowicie naruszenia dobrych obyczajów. Przesłanka ta cechuje się ocennym charakterem, determinowanym użyciem pojęcia nieostrego, jakim niewątpliwie jest odwołanie się do dobrych obyczajów.

Na uznanie zasługuje dokonana przez autora analiza wzajemnych relacji pomiędzy skargą przewidzianą w art. 70 (5) k.c. a środkami ogólnymi przewidzianymi przez kodeks cywilny, w szczególności chodzi tu o wzruszalność umowy z powodu wad oświadczenia woli. Kwestia ta budzi na gruncie doktryny wątpliwości. Autor w spójny sposób przeprowadza polemikę w tym zakresie, używając trafnej argumentacji natury logiczno-językowej, dokonując funkcjonalnej wykładni normy art. 70 (5) k.c. w celu uzasadnienia przyjmowanej przez niego tezy (trzeba jednakże podkreślić, że teza ta jest zaczerpnięta z doktryny⁷). Dla porządku nadmienić tu należy, że autor dopuszcza wzruszenie umowy zawartej w wyniku aukcji również na podstawie reguł ogólnych.

Nie do końca natomiast przekonuje stanowisko autora w zakresie legitymacji czynnej podmiotów uprawnionych do złożenia zaskarżenia umowy. Ma się tu do czynienia z dwoma wątpliwymi obszarami w zakresie legitymacji czynnej do żądania unieważnienia umowy zawartej w drodze aukcji. Przypomnieć należy, że o ile treść normy art. 70 (5) par. 1 k.c. jest jednoznaczna pod względem językowym, o tyle rozwiązania tam przyjęte budzą dwojakie wątpliwości. Po pierwsze, czy legitymacja do żądania unieważnienia umowy przysługuje podmiotowi, którego zachowanie stanowi przesłankę unieważnienia umowy; po drugiej, czy w przypadku aukcji fakultatywnych przyznanie legitymacji czynnej uczestnikom aukcji jest w ogóle zasadne⁸. W odniesieniu do pierwszego z zagadnień autor opowiada się za prezentowaną w literaturze koncepcją, w myśl której przyznanie legitymacji czynnej takim osobom jest niedopuszczalne, wywodząc swoje stanowisko z celu przedmiotowej normy prawnej⁹. Stwierdzenie takie, biorąc pod uwagę literalne brzmienie art. 70 (5) k.c. wydaje się nazbyt kategoryczne. Autor pomija tu powszechnie akceptowane w doktrynie stanowisko, w myśl którego nie wolno w wyniku zastoso-

⁷ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001; A. Kaźmierczyk-Henzelmann, *Unieważnienie umowy zawartej w drodze przetargu*, PS 2000, nr 7–8, s. 72–73.

⁸ Uchwała SN z 25 kwietnia 1996, III CZP 36/96 (OSNC 1996, nr 9, poz. 115).

⁹ M. Giaro, *op. cit.*, s. 180.

wania wykładni funkcjonalnej przełamać jednoznaczny językowo przepis przyznającego określone uprawnienia obywatelom¹⁰. Dlatego też stanowisko takie można rozważać ewentualnie w kategoriach postulatów *de lege ferenda*, tak licznych w recenzowanej publikacji.

Prezentując poglądy doktryny odnoszące się do drugiego z wyżej wymienionych obszarów budzących wątpliwości, autor referuje poglądy prezentowane przez takich autorów, jak Fryderyk Zoll¹¹, Maria Boratyńska¹² czy Małgorzata Bednarek¹³. Autorzy ci podają w wątpliwość zasadność przyznania legitymacji czynnej do żądania unieważnienia umowy uczestnikom aukcji. M. Giaro polemizuje z prezentowaną przez nich koncepcją¹⁴. Stwierdza, że stanowisko takie cechuje zbyt wąska perspektywa, skupiającą się jednowymiarowo na aspekcie prawnych możliwości, jakimi wobec organizatora aukcji dysponowałby skarżący umowę. Prezentowana przez autora argumentacja może nie przekonać czytelnika; przyjęta przez niego koncepcja przypisuje bowiem nadrzędną rolę interesowi powszechnemu czy nawet interesom rynku (stosując tu pewien skrót myślowy). Argumentom przytaczanym przez autora można przeciwstawić kontrargumenty, wynikające z jednej z naczelnych zasad prawa cywilnego – zasady autonomii woli oraz wynikającej z niej zasady swobody umów. Nie ulega wątpliwości, że swoboda umów, wyrażona w stosownej normie kompetencyjnej, jako zasada prawa cywilnego, ma swoje umocowanie w konstytucji¹⁵, fakt że nie wynika to *explicite* z treści ustawy zasadniczej w niczym nie umniejsza mocy tej zasady, ma ona również silne umocowanie aksjologiczne. Jak podkreśla się w doktrynie, w zakresie swobody umów wyróżnia się w szczególności swobodę zawierania umów w szerokim znaczeniu, a więc możliwość decydowania o zawarciu albo niezawarciu umowy, oraz o zmianie lub rozwiązaniu już istniejącego zobowiązania¹⁶.

¹⁰ M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002, s. 324.

¹¹ F. Zoll, *Pytanie o celowość rozszerzenia grona osób uprawnionych do żądania unieważnienia umowy zawartej w wyniku przeprowadzenia aukcji*, TPP 2003, nr 2, s. 11–12.

¹² M. Boratyńska, *Osiem lat przetargu w kodeksie cywilnym*, [w:] *Czterdzieści lat kodeksu cywilnego. Materiały z Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów w Rzeszowie*, red. M. Sawczuk, Kraków 2006, s. 288.

¹³ M. Bednarek, *Odpowiedzialność z tytułu niewłaściwego zachowania w toku postępowania przetargowego, zagadnienia koncepcyjno-interpretacyjne*, KPP 2011, z. 2, s. 322.

¹⁴ M. Giaro, *op. cit.*, s. 181.

¹⁵ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 234; wyrok TK z 29 kwietnia 2003 r. Zdaniem Z. Radwańskiego, swoboda umów stanowi emanację konstytucyjnej zasady gospodarki rynkowej (Z. Radwański, *Prawo cywilne, część ogólna*, Warszawa 1994, s. 27).

¹⁶ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2002, s. 120, takie stanowisko zajmuje również A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1989, s. 91 (za: T. Mróz, *Dekompozycja zasady swobody umów? Próba klasyfikacji i oceny niektórych czynników kształtujących tę zasadę*, [w:] *Ustawowe ograniczenia swobody umów*, red. B. Gnela, Warszawa 2010, s. 42).

Autonomia woli i wynikająca z niej swoboda umów nie jest bezwzględna; jednak jej ograniczenie determinowane jest stosownymi rozwiązaniami wprowadzonymi przez normodawcę, co wcale nie oznacza że ingerencja w sferę autonomii podmiotów jest dowolna. Odnosząc treść normy art. 70 (5) k.c. do powyższych rozważań stwierdzić można, że przyznanie legitymacji czynnej do żądania unieważnienia umowy uczestnikom aukcji w przypadku aukcji fakultatywnych w istocie ogranicza zasadę swobody umów, może bowiem doprowadzić do unieważnienia umowy zawartej w wyniku przeprowadzenia aukcji wbrew woli stron.

Podkreślić należy, że obowiązywanie umowy zawartej w wyniku aukcji, w toku której uczestnik lub osoba działająca w porozumieniu z nimi wpłynęła na wynik aukcji albo przetargu w sposób sprzeczny z prawem lub dobrymi obyczajami, niekoniecznie musi kreować stosunek prawny sprzeczny z ustawą. Analogicznie stwierdzić należy odnosząc się do innych kryteriów ograniczających swobodę umów; umowa taka nie musi pozostawać w sprzeczności z powszechnie akceptowanymi regułami moralnymi¹⁷, a zatem nie musi naruszać zasad współżycia społecznego. Obowiązywanie takiej umowy nie musi również pozostawać w sprzeczności z naturą zobowiązania. Dokonując dalszej argumentacji, tym razem od strony pozytywnej, można odwołać się do aksjologicznych podstaw swobody umów takich, jak wolność człowieka i wypływająca z tego autonomia woli¹⁸. Oczywiście rozważania te mają znaczenie jedynie w kategorii wniosków *de lege ferenda*, a to wobec jednoznacznej językowo treści art. 70 (5) k.c., w zakresie, w jakim norma ujęta w tym przepisie określa zakres podmiotowy w zakresie legitymacji czynnej do zaskarżenia umowy.

Oceniając monografię stwierdzić należy, że M. Giaro dokonuje sprawnej analizy zagadnienia aukcji internetowej w ujęciu cywilnoprawnym, referując poglądy doktryny, posiłkując się przy tym metodą prawnoporównawczą, porównując regulacje prawa szwajcarskiego i niemieckiego w opisywanych temacie. Ocena dokonań autora w zakresie analizy komparatystycznej wymaga uwagi, że choćby skrótowe przedstawienie rozwiązań prawnych aukcji internetowej w prawie anglosaskim zwiększyłoby walor poznawczy publikacji. W kilku aspektach poruszanego tematu M. Giaro zajmuje stanowisko odbiegające od utrwalonych w polskiej doktrynie poglądów, dokonując przy tym logicznego i związłego uzasadnienia prezentowanych tez. Jednakże w odniesieniu do niektórych obszarów budzących wątpliwości ogranicza się do przedstawienia dominujących w analizowanym przedmiocie poglądów, nie

¹⁷ P. Machnikowski, *Swoboda umów...*, s. 123.

¹⁸ *Ibidem*, s. 6 i n.

podejmując analizy krytycznej prezentowanych tez, co niewątpliwie podniosłoby, i tak wysoki, poziom publikacji. Mimo pewnych usterek publikacja ta stanowi ciekawe i wartościowe pod względem poznawczym opracowanie naukowe dotyczące aukcji internetowej, z którym warto się zapoznać.